

Θεόδωρος Χρυστιδης Ο Ηράκλειτος, ο κόσμος και ο Θεός

εκδ. Εξάντας

Θεόδωρος Χρυστιδης Προσέγγιση στη σκέψη του Ηράκλειτου

Ο ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας επιχειρεί μια ερμηνεία στην ηρακλείτεια κοσμολογία

ΤΗΣ ΕΥΗΣ ΚΑΡΚΙΤΗ
ekarkiti@ekdotiki.gr

Προερχόμενος από το χώρο της Φυσικής και της Φιλοσοφίας της Επιστήμης, με έρευνα πάνω στους προσοκρατικούς, με δημοσιεύσεις σε εθνόγλωσσα περιοδικά και παρουσιάσεις σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια, ο Θεόδωρος Χρυστιδης ξεκίνησε να γράφει το βιβλίο του για τον Ηράκλειτο το 1980 επικερώντας να διατυπώσει μια νέα ερμηνεία της σκέψης του Ερέσου κυρίως σε ό,τι αφορά την κοσμολογία του. Για τη δουλειά του μίλησε στον «Ατκ».

Τι κάνει το έργο του Ηράκλειτου ακριβώς σε τόσες πολλές και διαφορετικές ερμηνείες;

Ο Ηράκλειτος έγραψε, πιθανότατα ηδελιμένα, σε ύφος που θυμίζει τους χρησμούς των μαντείων, τις ιδέες του για τον άνθρωπο και τον κόσμο. Εκτός από το ότι πολλές ρήσεις του είναι ανοιχτές σε περισσότερες ερμηνείες και το ίδιο το περιεχόμενό τους είναι συχνά τόσο βαθύ και δύσνοητο, ώστε τόσο στην αρχαιότητα όσο και στα νεότερα χρόνια η κατανόηση των νοημάτων του να είναι δύσκολα προσεγγίσιμα. Αν προστεθεί και το γεγονός ότι έχουν διασωθεί μερικά αποσπάσματα από το έργο του και μάλιστα από διαφορετικούς αρχαίους συγγραφείς, η δυσκολία μεγαλώνει και όλα αυτά κάνουν το έργο του πρόσφορο σε πολλές ερμηνείες.

Ο μελετητής, προκειμένου να προχωρήσει σε μια δική του ερμηνεία, μπορεί να βασιστεί αποκλειστικά στα αποσπάσματα του Ηράκλειτου ή πρέπει να λάβει υπόψη και άλλους φιλοσόφους ή σχολιαστές του; Ποιοι ήταν εκείνοι που κέρδισαν, σε επιστημονικό επίπεδο, την εμπιστοσύνη σας;

Ως συνέχεια των ανωτέρω και επίσης εξαι-

τις του ότι ο Ηράκλειτος αποφεύγει να δώσει λεπτομέρειες που να εξηγούν πώς εννοεί μια ρηκίλευθη ιδέα του (π.χ. τι εννοεί με το απ. 124: σάρμα εικά κεκαμμένο ο κάλλιστος κόσμος), με μόνη την προσφυγή στα αποσπάσματά του η κατανόηση των ιδεών του γίνεται δύσκολη έως αδύνατη. Γι' αυτό προσφεύγουμε στους αρχαίους σχολιαστές, προκειμένου να κατανοήσουμε κάποια σκοτεινά σημεία των ρησεών του. Από αυτούς εγώ εμπιστευτικά κυρίως τους Πλάτωνα, Αριστοτέλη, Θεόφραστο και τον Κλήμη τον Αλεξανδρέα.

Θα λέγατε ότι η «ανθρώπινη κατάσταση» και τα σχετικά θέματα (ζωή, θάνατος, θεός κ.λπ.) αποτελούν την αφετηρία της ηρακλείτεια θεωρίας;

Αυτή η ιδέα έχει υποστηριχτεί από μελετητές του έργου του (π.χ. τον Charles Kahn) και φαίνεται να έχει βάση. Είναι ένα επίμονο στοιχείο στα αποσπάσματα το ότι οι πολλοί δεν μπορούν να κατανοήσουν τα προβλήματα τα σχετικά με την ανθρώπινη κατάσταση. Η κοσμολογία του μοιάζει να έρχεται ως το μεγάλο παράδειγμα για το ότι όλα έχουν αρχή και τέλος: τόσο τη ζωή κάθε ατόμου την ακολουθεί με φυσικό τρόπο ο θάνατος, όπως και η ζωή ενός Σύμπαντος έχει μια διάρκεια, στο τέλος της οποίας βρίσκεται η διάλυσή του για να ακολουθήσει η γένεση ενός νέου Σύμπαντος: αυτή είναι η ιδέα των διαδοχικών Συμπάντων.

Ασχολεύεστε πάνω από 20 χρόνια με τον Ηράκλειτο. Ποια στοιχεία του έργου του τράβηξαν το ενδιαφέρον σας και σε ποια ερωτήματα επιχειρήσατε να δώσετε απαντήσεις με το βιβλίο σας αυτό;

Με τη μελέτη μου αυτήν προσπάθησα να ανкенύσω μια ενιαία γραμμή στις θεωρίες του για τον άνθρωπο και τον κόσμο. Εκτός από την κοινή αποδεκτή άποψη ότι είναι ο πρώτος διαλεκτικός φιλόσοφος που μίλησε για την ενότητα των πάντων και για την ταυτότητα των αντιθέτων, η προσπάθειά μου ήταν να δείξω ότι πρόκειται για ένα φιλόσοφο διαφορετικό ενός πρώιμου Διαφοροποτού: αφού δέχεται ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν τις πνευματικές ικανότητες να αναζητούν την αλήθεια, επικρίνει τους πολλούς, μεταξύ των οποίων και μεγάλους φιλοσόφους και ποιητές που προσηγήθηκαν ή ήταν σύγχρονοί του, για το ότι δεν κατανοούν όσα η φύση μας λέει, σαματίζουν δικές τους γνώμες που απέχουν από την αλήθεια, εμπιστεύονται όσους τους μιλούν για εσκατολογικά ζητήματα, όπως η ζωή μετά το θάνατο, ή τους προτρέπουν να μετέχουν σε λατρείες, μυστήρια κ.λπ. Τα κύρια ερωτήματα, όμως, στα οποία προσπάθησα να δώσω πρωτότυπες απαντήσεις αφορούν την κοσμολογία του.

Ε Π Ι Σ Η Μ Α Ν Σ Ε Ι Σ

Ράντυ Πάους

Η τελευταία διάλεξη

μετ. Ηλιοφάνιστη
Παπαστεφάνου
εκδ. Πατάκη

Με τον Ράντυ Πάους ο διαδεδομένος θεσμός της «τελευταίας διάλεξης» στις ΗΠΑ απέκτησε καινούργιο περιεχόμενο, ζεστό, συγκινητικό, ανθρώπινο. Γνωρίζοντας πως έχει μόνο λίγους μήνες ζωής μπροστά του, στην τελευταία του διάλεξη ο Πάους μίλησε για όσα του διδάξε η ζωή, μακριά από μελοδραματικά κλισέ και με στόχο να διδάξει στα παιδιά του όσα θα τους μάθαινε κανονικά σε είκοσι χρόνια. Ανάμεσα σε βιογραφία, μαρτυρία και εξομολόγηση, οι σελίδες του Πάους είναι γεμάτες καλοσύνη, ευγένεια και ανυπόκριτο πόθο για ζωή.

Jean Teule

Το μαγαζάκι των αυτοκτονιών

μετ. Εύη Βαγγελιάτου
εκδ. Μοντέρνοι Καιροί

Πιο είναι το χειρότερο που μπορεί να συμβεί σε μια οικογένεια, της οποίας η επιχείρηση είναι να βοηθά στην αυτοκτονία των απογοητευμένων και απελπισμένων; Να διαπιστώσει πως ένα από τα παιδιά της πάσχει από αθεράπευτη χάρη της ζωής. Ο Γάλλος συγγραφέας δουλεύει γύρω από μια έξυπνη ιδέα χρησιμοποιώντας γενναίες δόσεις από (μαύρο) χιούμορ. Ο Jean Teule, παράλληλα με τη συγγραφική του δραστηριότητα, ασχολείται με το σινεμά και την τηλεόραση. Τα βιβλία του έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες.